

.....

АВТОРСЬКИЙ ПОГЛЯД
НА АКТУАЛЬНІ ЛІНГВІСТИЧНІ ПИТАННЯ

УДК 811.1/2

DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTR.2022.45.109-128>

Снігур Л.А.

ORCID: 0000-0001-8412-3734

Web of Science Researcher ID: V-6624-2017

**КОНЦЕПТИ ВОЛОНТЕР І ВОЛОНТЕРСТВО:
ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
РОЗВИТКУ (ПОГЛЯД ЛІНГВІСТА)**

Анотація. Статтю присвячено етимологічному та лінгвокультурному аналізу концептів ВОЛОНТЕР і ВОЛОНТЕРСТВО. Етимологічний аналіз лексеми-ідентифікатора "волонтер" дозволив визначити основні етапи набуття нею додаткових значень з урахуванням культурно-історичного контексту різних країн. Аналітично розглянуті роботи зарубіжних дослідників – соціологів і психологів, що присвячені типології волонтерських організацій, характеру та формам участі волонтерів у різних соціально значимих подіях, а також етимології розглядуваних понять. Визначено вплив соціальних факторів на набуття лексемою ідентифікатором нових значень, зокрема квазімілітарного. Закцентовано увагу на тому, що в німецькій і східнослов'янських лінгвокультурах існує дві мовні одиниці для позначення людини, яка виконує роботу на користь іншим за власним бажанням. На основі аналізу українськомовних джерел доведено наявність двох лексем з тотожним значенням – запозичення "волонтер", що прийшло в українську наприкінці ХІХ століття, та лексеми "охотник" – на позначення цивільних осіб, які за власним бажанням виконували дії на користь інших, але його було втрачено ве у ХХ ст. Визначено, що в англійській, німецькій, українській лінгвокультурах мовна одиниця "волонтер" набула цивільного / квазімілітарного значення і створює опозицію для одиниці з мілітарним значенням. У статті також розглянуто випадки використання мовної одиниці "аналіз концептів ВОЛОНТЕР і ВОЛОНТЕРСТВО продемонстрував їхній волонтер" у сучасному інформаційному просторі. Проведений аналіз концептів ВОЛОНТЕР і ВОЛОНТЕРСТВО довів їх дискурсоутворювальний характер для різних лінгвокультур. З розвитком цивілізаційного суспільства ці концепти набували нових значень, що детально розглянуті в статті.

Ключові слова: концепт, волонтер, етимологічний аналіз, лінгвокультурний аналіз, лексема інформаційний простір, квазімілітане значення.

Інформація про автора: Снігур Лариса Анатоліївна – аспірант кафедри стратегічних комунікацій та прикладної лінгвістики; Національна академія Служби безпеки України.

Електронна адреса: *larisa.snigur7@gmail.com*

Larysa A. Snihur

ORCID: 0000-0001-8412-3734

Web of Science Researcher ID: V-6624-2017

CONCEPTS VOLUNTEER AND VOLUNTEERING: HISTORICAL CONTEXT AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT (A LINGUIST APPROACH)

Abstract. *The article presents the etymologic and the linguacultural analysis of concepts VOLUNTEER and VOLUNTEERING. Etymologic analysis of lexeme-identifier a "volunteer" allowed to define the basic stages of acquisition by its connotations taking into account the cultural and historical context of different countries, namely the United States of America, Germany, Ukraine, etc. The influence of social factors on the acquisition of new meanings by the lexeme-identifier, in particular quasi-military, is determined. It is focused on the fact that in the German and East-Slavic language cultures there are two linguistic units to denote a person who performs work for the benefit of others at his own will. On the basis of the analysis of Ukrainian-language sources, the presence of two lexemes with the same meaning has been proven – the borrowing "volunteer", which came into Ukrainian at the end of the 19th century, and the lexeme ohotnyk- to denote civilians who voluntarily performed actions for the benefit of others, but it was lost during the 20th century. It was determined that in the English, German and Ukrainian linguistic cultures, the linguistic unit "volunteer" acquired a civilian/quasi-military meaning and creates an opposition to the unit with a military meaning. The article also considers cases of the language unit "volunteer" usage in the modern information space. The linguistic and cultural analysis of the concepts VOLUNTEER and VOLUNTEERING demonstrated their discourse-creating potential, the gradual expansion of the pragmatic possibilities of their use both at the state level and in interpersonal communications. So, with the development of a civilized society, these concepts acquired new meanings, which are discussed in detail in the article.*

Key words: *concept, volunteer, etymological analysis, lexeme, information space, quasi-military meaning, fake.*

Information about the author: Snihur Larysa Anatoliivna – PhD student; department of strategic communications and applied linguistics; National Academy of Security Service of Ukraine.

E-mail: larisa.snigur7@gmail.com

Вступ. Волонтерство – один з видів залучення активного і свідомого прошарку суспільства до відстоювання активної громадської позиції, що дозволяє виявити соціально активній людині свої здібності та вміння, завдяки яким можна допомогти іншим верствам населення у вирішенні складних питань. Діяльність волонтерів існує у суспільстві як прояв милосердя і доброчинності, активної громадянської позиції, високого рівня відповідальності, свідомості, гуманності та неупередженості. Волонтерство як соціокультурне явище нерозривно пов'язане з розвитком цивілізації. У сучасному світі волонтерство є основою діяльності недержавних та громадських організацій різних країн світу.

Волонтерська діяльність, що "спрямована на зняття соціальної напруги шляхом підтримки найбільш знедолених категорій населення, забезпечення гідного існування громадян, які в силу об'єктивних обставин не здатні піклуватися про себе самостійно, "заповнення" недоліків державної соціальної політики, насамперед за рахунок оперативного реагування та надання ефективної адресної соціальної допомоги, що відповідає потребам і запитам конкретної людини; поширення гуманістичних та альтруїстичних ідей та настроїв в суспільстві тощо" [5] набуває важливого значення в кризові періоди для суспільства. У той же час лінгвістичні маркери понять *ВОЛОНТЕР* і *ВОЛОНТЕРСТВО* залишаються невизначеними, а їхня концептуалізація в різних лінгвокультурах – невивченою. Цим фактом зумовлена актуальність даного дослідження.

Аналіз попередніх досліджень. Волонтерство та різні аспекти діяльності волонтерів вже ставали об'єктами наукових інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Українські науковці, соціологи і юристи (В. Ліпкан, О. Паньков, О. Касперович, В. Кокорський), розглядають волонтерство як важливу складову частину українського суспільства, що впливає

на його внутрішні трансформації. Роботи зарубіжних дослідників, соціологів і психологів (К. McAllum, К. Williams, D. Haski-Leventhal, В. Lough, М. Певної, О. Яницького), присвячені типології волонтерських організацій, характеру та формам участі волонтерів в різних соціально значимих подіях, висвітлюють мотиваційні аспекти волонтерської діяльності, організацію їх роботи, роль волонтерських організацій у розбудові суспільства. Лінгвістичні аспекти волонтерства досліджено у працях М. Філіпової, Д. Ємельянова, М. Курушиної. М. Філіпова [15], яка розглядає концептуальні ознаки поняття *ВОЛОНТЕР*, описує лінгвосеміотичні ознаки та хронотоп англійськомовного волонтерського дискурсу. Д. Ємельянов [9] вивчав особливості репрезентації категорії емотивності та інформативності в англійськомовному волонтерському дискурсі. Семантико-стилістичні особливості лексем "волонтер" і "доброволець" у сучасній українській публіцистиці розглядає М. Курушина [11]. Проте можемо констатувати, що системний аналіз концепту *ВОЛОНТЕР* у різних лінгвокультурах, динаміки його формування на даний час відсутній.

Виклад основного матеріалу дослідження.

I. Етимологічний аналіз лексеми-ідентифікатора концепту *ВОЛОНТЕР*. Аналіз етимологічних словників продемонстрував, що лексема *волонтер* вперше зафіксована на початку XVII ст. у французькій мові, *voluntaire* – людина, що пропонує себе для військової служби і походить від латинського прикметника *voluntaries* – за власним бажанням або іменника *voluntas* – бажання, воління [26, с. 690]. У першій половині XVII ст. ця лексема використовувалась на позначення людей, які приєднувались за власним бажанням до війська – охотників / добровольців або до релігійної місії [25]. В англійську мову лексема *volunteer* прийшла у другій половині XVII ст. і також мала значення "людина, що добровільно погоджується на виконання військової служби, готова добровільно приєднатись до захисту країни". Квазімілітарне значення вперше зафіксовано в 1630 р.: словом *volunteer* / *волонтер* позначали цивільних чоловіків, які у період

громадянської війни у Британії (the British Civil Wars, 1639-1652) приєднувались до міліції. У XVIII ст., у період Семирічної війни, волонтерами називали ірландських лоялістів (*Ulster loyalists volunteer*), які формували загони самооборони які потім приєдналися до Йоманських (*Yeomanry*) загонів британської армії [17, с. 217-220]. Дієслово *to volunteer* зафіксовано вперше в словнику Семюела Джонсона в 1755 році в значенні "записатися / завербуватися" на військову службу [22].

В українській мові запозичення *волонтер* вперше зафіксовано в XVII-XVIII ст., воно мало кілька форм – *волентір / волунтір / валентір / волунтер* і використовувалося на позначення осіб, які добровільно приєдналися до війська [14]. Цікавим є той факт, що в українській мові крім іншомовної лексичної одиниці *волонтер* існував український відповідник для позначення цивільних осіб, які за власним бажанням виконували дії на користь інших: *охотник* – той, хто добровільно зголошується на виконання чого-небудь [8] або *охочий* – найнятий, волонтер [6] та *доброволець* – волонтер-охотник, що застосовувалася на позначення осіб, які добровільно приєднувались до війська [4].

У слов'янських мовах, зокрема російській, на позначення людини, яка за власним бажанням приєдналась до війська, існувала лексема *доброволець* (рос. *доброволец*), але наприкінці XIX – початку XX ст. в енциклопедичному словнику Ф. Брокгауза зафіксовано використання іншомовної лексеми *волонтер* [2], однак вона не набула широкого використання. Аналіз корпусу російської мови свідчить, що лексема *доброволець* є більш вживаною в порівнянні з *волонтер* [7] і поєднує в собі як мілітарне, так і квазімілітарне значення. Лексема *доброволець* також зафіксовано в словнику військових термінів [13] і юридичному енциклопедичному словнику [3], що свідчить про те, що в названій лінгвокультурі намагаються зберегти мілітарне значення одиниці.

Існування власної лексеми *der Freiwillige* на позначення людини, яка за власним бажанням приєдналась до військової служби або виконує добровільно корисні для суспільства дії, є

ознакою німецької лінгвокультури. Згідно даних німецького корпусу текстів [19] вона зафіксована у творах на початку XVII ст., тобто в той же час що й англійський варіант. *Der Freiwillige* створює опозицію для лексеми, яка позначає професійного солдата *der Berufssoldat* або військовозобов'язаного *der Wehrpflichtige*, та є одиницею, що в сучасній німецькій мові референтно співвідноситься з поняттями *ВОЛОНТЕР*, *СТАЖЕР* у значенні "людина, яка добровільно, на обмежений у часі період має призначення в установу чи організацію, надає послуги у соціальній, екологічній сфері". Іменування *der Volontär* як синонім до *der Freiwillige* також використовується в німецькій лінгвокультурі, але воно не набуло широкого розповсюдження.

Походження концепції добровільної праці (*der Ehrnamtliche*), яка все ще поширена в Німеччині, лежить в пруській міській постанові, що була закріплена пруським міським кодексом 1808 року [10]. Стаття 191 передбачала, що громадяни можуть бути зобов'язані обіймати державні посади в місті без вимагання за це плати, тобто *das Ehrnamt* – це почесна посада, людина, що здійснює альтруїстичну діяльність.

II. Лінгвокультурна історія концептів *ВОЛОНТЕР* і *ВОЛОНТЕРСТВО*. Множинність в різних лінгвокультурах лексем для позначення людини, яка за власним бажанням виконує дії на користь інших, а також існування лексеми *волонтер* як синоніма, в цих лінгвокультурах дає можливість визначити її як лексему-ідентифікатор, як базовий елемент розгорнутого визначення, який відображає типові ознаки поняття.

Такі соціальні дії як рекрутчина волонтерів до війська до виникнення загального військового обов'язку, було основним засобом формування війська, але в деяких країнах громадяни об'єднувалися не тільки у разі забезпечення безпеки міст та селищ. Так у Сполучених Штатах перші волонтерські об'єднання з'явилися з появою перших міст як об'єднання свідомих громадян, які прагнули покращення своїх міст та життя містян. Це, перш за все, загопи добровольців-пожежників за часів Бенджаміна Франкліна, що були створені

в 1736 році. Боротьба за незалежність США надала поштовх новому волонтерству, в основі якого був патріотизм, любов до своєї країни. Активні громадяни створювали фонди допомоги для потреб армії, загони місцевої міліції (*Minute man*), яка б могла у разі необхідності встати на захист жителів міста [24]. Так у період Англо-Американської війни на початку XIX ст. волонтери штата Теннессі внесли вагомий вклад в здобуття незалежності в битві при Новому Орлеані, що вплинуло на отримання штатом другої назви Штат Волонтерів. Тобто лексема-ідентифікатор *ВОЛОНТЕР* під впливом соціальних змін у суспільстві набуває нового значеннєвого компоненту: волонтер – патріот.

Початок квазімілітарного волонтерського руху традиційно пов'язують з ім'ям швейцарського підприємця і громадського діяча Жан Анрі Дюнан, який в 1859 році, вражений страшними наслідками однієї з найкривавіших битв австро-італо-французької війни (битва під Сольферіно, після якої на полі бою лишилися вмирати більше дев'яти тисяч скалічених солдат), ініціював створення Міжнародного комітету Червоного Хреста – організації, що на добровільних засадах надавала би першу медичну допомогу пораненим. Принципами, які Дюнан започаткував в цій організації: добровільність, милосердя, гуманізм, неупередженість, почали користуватись активні громадяни в багатьох країнах світу. Цей рух поступово охоплював різні види діяльності: допомога пораненим, бідним, важкохворим, сиротам, навчання грамоті тощо. Однак, англо-саксонські дослідники волонтерства зазначають, що явище виникло на теренах Британії ще в XII ст. як допомога хворим та бідним у більш ніж 500 шпиталях Британії [15].

XIX ст. ознаменовано новим періодом розквіту та розширення сфер діяльності волонтерства в різних країнах світу: воно стало поєднувати релігійну, освітянську, філантропічну, патріотичну тощо діяльність. В країнах Західної Європи і США волонтерський рух почав активно розвиватися як рух "дружніх візитерів", сестер милосердя, самаритян, місіонерів, які мали на меті допомогу всім, хто потребує цього.

Волонтерами були, як правило, приватні особи, громадські або релігійні діячі. У XIX ст. до волонтерської діяльності почали активно долучатись жінки: за часи громадянської війни у США створено від 7 тис. до 200 тис. жіночих співтовариств допомоги (Ladies' Aid Societies), які займались від забезпечення солдат необхідним до допомоги пораненим та шпиталям протягом громадянської війни та після неї [15; 27].

Наприкінці XIX ст. почали створюватись міжнародні волонтерські організації: у 1878 р. в США заснована міжнародна благодійна християнська організація The Salvation Army (1878), що надавала допомогу безхатькам та обездоленим. Створення медсестрою Кларою Бартон, Американського Червоного Хреста (1881), яка залучала волонтерів для допомоги постраждалим від війни, стихій, пожарів, повнів, надала новий поштовх у розвитку волонтерського руху, в основу якого було закладено гуманізм, милосердя, турбота [28; 29].

Початок XX ст. – період реалізації волонтерських проєктів, що виникали вже не стихійно та мали одноразовий характер, а розробки комплексного підходу до організації волонтерської діяльності та виокремлення його у соціальне явище. Волонтерство як рух громадян, які поділяють певні цінності та філософію життя, стає ознакою формування громадянського суспільства, а люди, які маркують себе як волонтери реалізують низку певних поведінкових, вербальних і невербальних, патернів, що є категоріальною ознакою цієї соціальної групи. Так, одним з перших масштабних гуманітарних волонтерських проєктів, Координаційний комітет міжнародної волонтерської служби (CCIVS), було здійснено під егідою ЮНЕСКО за участю німецької та французької молоді у Франції після Першої світової війни, що стає початком створення міжнаціональних волонтерських проєктів поряд із вже існуючими місцевими та на рівні країни.

У США під час Великої депресії за ініціативи Франкліна Рузвельта в рамках політики "Нового курсу" та з метою зниження рівня безробіття та для збереження довкілля та природних ресурсів була створена організація Civilian

.....

Conservation Corps. Ця Програма здобула надзвичайну популярність серед американського населення, ставши прообразом для великої кількості масових, передусім, екологічно орієнтованих проектів [23]. Саме в ці часи кількість волонтерів вже сягала 3 млн. добровільних учасників та вийшла за межі допомоги постраждалим, сиротам, хворим, знедоленим.

Популярність волонтерського руху в 50-60 роках ХХ ст. спричинила появу низки організацій, які цілеспрямовано займаються підготовкою та розподілом волонтерів між некомерційними та державними організаціями та установами, наданням цільової допомоги окремим фізичним особам. Волонтери і волонтерство як соціальний дискурс стали невід'ємною частиною та ознакою демократичного суспільства, механізмом формування цінностей та впливу на суспільство. В 1961 році в США Президент Кеннеді створив організацію "Корпус миру", волонтери якої реалізовували гуманітарні проекти, сприяли розвитку та формуванню демократичного суспільства у світі. У 1970 році в Ізраїлі створена національна цивільна служба, що забезпечувала можливість волонтерського служіння для релігійних єврейських дівчат, які згідно закону не повинні проходити військову службу [1, с. 27-28]. Розуміння можливості впливу волонтерів / волонтерської діяльності на суспільство як у країні, так і за її межами за допомогою волонтерської діяльності, поширення певних ідей та настроїв у суспільстві, формування певних цінностей, моделей поведінки, прийняття певних правил суспільством стало поштовхом для тісної співпраці державних установ, а часом і створення волонтерських організацій, а також для появи низки організацій, які цілеспрямовано займаються підготовкою та розподілом волонтерів між некомерційними та державними організаціями та установами, наданням цільової допомоги окремим фізичним особам.

Так, у Німеччині волонтерство (*Freiwilliger Dienst*), яке у 1950 х роках завдяки ухваленню закону про волонтерство залучено 6 тис. добровольців у збройні лави ФНР та сформовано майбутній військовий та командний склад

бундесверу. У подальшому ця діяльність трансформувалася у цивільне волонтерство (*Ehrenamt*), громадську діяльність, що здійснюється в соціальній, екологічній та культурній сферах, а також у сферах спорту, інтеграції, контролю та боротьби зі злочинністю тощо. Запроваджена 1 липня 2011 року Федеральна служба волонтерів (*BFD – Bundesfreiwilligendienst*) [18] презентувала державну концепцію волонтерської служби, яка має широку соціальну основу на відміну від молодіжних волонтерських послуг, такі програми як Добровільний соціальний рік, Добровільний екологічний рік. Вона передбачає формування активної громади, яка допомагає підтримувати та покращувати економічний розвиток, соціальну інтеграцію, процвітання та стабільність демократичної структури суспільства. Волонтерський рух набуває популярності у Німеччині, люди різного віку активно долучаються до роботи добровільних пожежних команда, до роботи з біженцями, відвідування літніх людей, організації заходів для дітей, вихову собак із притулків для тварин, участь у екологічних проектах, до підтримки бази даних для некомерційних організацій, догляду за сайтами соціальних мереж. Онлайн-волонтерство або інформаційне волонтерство також користується все більшою популярністю, наприклад підтримка бази даних для некомерційних організацій, допомога в роботі сайтів соціальних мереж.

Розвиток волонтерського руху як громадської ініціативи в недемократичних, тоталітарних державах був неможливим, оскільки суперечив принципам побудови тоталітарного суспільства. Але такі режими мали запропонувати суспільству щось на кшталт добровольчого руху для контролю або формування ілюзії демократичних ознак та проявів громадянських свобод. Так, в умовах Радянського Союзу волонтерська / добровольча допомога реалізовувалась у межах політики комуністичної партії, що організовувалася як на рівні країни (добровольці на будівництво БАМ, розбудову Цілини), так і на місцевому – суботники, допомога в збиранні врожаю, шефство над дитячими установами. У цей час відбулася

.....

трансформація – поняття *ВОЛОНТЕР / ДОБРОВОЛЕЦЬ* здобуло ідейно-патріотичне забарвлення, а безоплатність дій на користь інших відійшла на другий план: за радянських часів так називали людей, які за власним бажанням першими виконували важкі або небезпечні завдання в інтересах партії, комуністичних ідей, соціалістичної держави, але не громадян.

На початку ХХІ ст. концепт *ВОЛОНТЕРСТВО* як "добровільна, безоплатна діяльність" почав активно розвиватись в російській федерації: створюються місцеві волонтерські організації, волонтерів залучають до участі в громадському контролі (спостереженні) виборів, допомоги постраждалим від стихійного лиха, безпритульним, сиротам, тваринам. Але мілітарне волонтерство / добровольчество також продовжує своє існування: російські "добровольці" беруть участь у війнах за межами своєї країни, захищаючи так звані "інтереси російської федерації".

В Україні концепт *ВОЛОНТЕРСТВО* почав формуватися у ХІХ ст. із виникненням різноманітних громадських просвітницьких організацій, що опікувалися лікарнями для малозабезпечених, притулками, безкоштовними їдальнями [5; 12], активно діяли осередки організації Червоного Хреста, особливо під час російсько-турецької, російсько-японської та Першої світової війн.

Поштовхом для розвинення концептів *ВОЛОНТЕРСТВО* та *ВОЛОНТЕР* в українській лінгвокультурі стала Помаранчева Революція, яка показала пострадянському суспільству, що громадяни мають бути активними членами суспільства, можуть впливати на процеси та досягати певних результатів, коли держава не в змозі швидко реагувати на виклики. 2012 рік, рік проведення Євро-2012, став другим етапом розвинення концепту *ВОЛОНТЕРСТВО* в країні: Євро-2012 пов'язують із наймасовішим волонтерським проектом в історії України; тоді державою було залучено понад 12 тис волонтерів. Набуття нових значень концептами *ВОЛОНТЕР* і *ВОЛОНТЕРСТВО*, їхня висока вживаність у соціальному дискурсі в Україні відбулося за часів Революції Гідності і початку війни на Сході країни у

2014 році. У цей надзвичайно складний період для країни саме волонтерський рух об'єднав українське суспільство, став основою багатьох структур громадських організацій, груп людей, готових взяти на себе відповідальність допомоги інститутам влади у вирішенні найбільш нагальних і болючих проблем держави [5].

Концепти *ВОЛОНТЕР* і *ВОЛОНТЕРСТВО* виконують дискурсоутворювальну роль у сучасних комунікаціях українського суспільства, що, наприклад, демонструє багатожанровість сучасних волонтерських проєктів:

- проєкти гуманітарної спрямованості – добровольчі ініціативи, що передбачають різні види допомоги, в першу чергу, соціально-консультативні та правозахисні послуги для різних категорій людей – це допомога дітям з проблемних сімей, адаптація людей з обмеженими можливостями, соціальна реабілітація колишніх злочинців тощо, допомога тваринам;

- проєкти екологічного спрямування, присвячені збереженню довкілля, подоланню наслідків техногенних аварій (виливи нафти, лісові пожежі тощо), підтримка діяльності національних парків та заповідників;

- культурно-історичні ініціативи, спрямовані на збереження історичних пам'яток, культурного надбання країни у його матеріальних і нематеріальних проявах;

- інформаційно-консультативні проєкти, направлені на системну роботу в межах певного спектру проблем (психологічних, правових тощо), надання громадянам певної інформації.

Характерною ознакою сучасних дискурсивних практик є виникнення субконцептів концепту *ВОЛОНТЕРСТВО*, наприклад, *ШВИДКА НЕФОРМАЛЬНА ВОЛОНТЕРСЬКА ІНІЦІАТИВА* – ситуативне об'єднання широкого кола громадян через соціальні мережі для вирішення певних проблем, що свідчить про високий рівень довіри суспільства волонтерам, волонтерським організаціям, як тим, хто є репрезентаторами ідеалів і цінностей суспільства та ознакою його розвитку на

.....

основі гуманізму, рівності, відкритості, підтримки та збереження базових цінностей.

Проголошена у 2001 році Всесвітня декларація волонтерства [20; 21] закріпила концепти *ВОЛОНТЕРСТВО* і *ВОЛОНТЕР* у міжнародному дискурсі, запропонувавши прагматику концепту *ВОЛОНТЕР*:

- пропаганда гуманізму, солідарності, справедливості як на національному, так і на глобальному рівнях;
- визначення проблем у різних соціальних сферах із урахуванням цільових потреб;
- розвиток громадян шляхом отримання ними нових знань, вмінь, навичок;
- розквіт творчого потенціалу громадян різного віку;
- участь у забезпеченні суспільного добробуту;
- орієнтація на популяризацію здорового образу життя, формування сімейних цінностей, здорової нації.

У декларації також зацентровано увагу, що концепт *ВОЛОНТЕР* реалізує низку категоріальних ознак: спільність, піклування, служіння, несення суспільної відповідальності, навчання та розвиток; волонтерство – це те, що об'єднує суспільство та допомагає вирішувати його проблеми. Всесвітня декларація волонтерства підтримує право на волонтерську діяльність для всіх чоловіків, жінок та дітей, незалежно від їхньої раси, віросповідання, фізичних особливостей, соціального та матеріального становища.

Однак, високий рівень довіри суспільства волонтерам при низькій довірі державі, мінімальна співпраця держави з волонтерськими організаціями або навпаки повне підпорядкування таких волонтерських організацій державним структурам може привести до використання волонтерів для розповсюдження фейків, або включення їх в структуру фейкових повідомлень. Так через соціальну мережу Фейсбук та за допомогою волонтерів-захисників тварин розповсюджена неправдива інформація стосовно масового знищення тварин комунальним підприємством м. Миколаїв, що призвело до створення напруги і акціям протестів у місті.

Пандемія Ковід-19 дала поштовх створенню та розповсюдженню багатьох фейків в різних країнах, виконавцями дій у яких є представники волонтерських організацій, що обумовлено, на наш погляд, досить високим рівнем довіри населення до волонтерських організацій, а також тим, що у свідомості певних верств населення волонтер – це ланка між пересічним громадянином та державою. Так, восени 2020 в багатьох регіонах росії та Казахстану набув популярності фейк про волонтерів, які роздають "небезпечні маски", які "просочені наркотиками і, коли хтось одягає одну з них, – враз непритомніє, а злодії тим часом грабують квартиру". Або російський фейк про волонтерів, які допоможуть виявити незаконні приватні вечірки.

У сучасному інформаційному просторі учасниками фейкових новин стають не тільки абстрактні волонтерські організації, під інформаційний вплив попадають і потужні міжнародні організації, такі як Міжнародний Червоний Хрест. Так, в жовтні 2021 року український блогер-антивакцинатор Остап Стахів, який регулярно поширює антивакцинаторські фейки, в черговому відео в соціальній мережі Фейсбук заявив, що представники Данського Червоного Хреста збирали у львівській школі персональні медичні дані учнів з метою продажу українських дітей на органи і пересадки їх іноземцям). Використання образу волонтера в розповсюдженні фейкової інформації є спробою дискредитувати ідею служіння суспільству та ознакою важливості і потужності волонтерського руху, високої довіри суспільства цьому активному її прошарку, який може мобілізувати суспільство та залучити ресурси соціуму для вирішення його гострих проблем.

Сучасні волонтерські організації як потужний елемент громадянського суспільства приймають активну участь як в соціальних, так і в соціально-інформаційних проектах. Так за допомогою 10 тис. волонтерів ООН, які працювали на 9 мовах у різних соціальних мережах та волонтерів від UNICEF, було виявлено багато так званих міжнародних фейків, які почали бурхливо з'являтися у зв'язку з пандемією Ковід-19 та

відсутністю протоколів лікування. Протягом двох років, з початку пандемії до тепер, були створені волонтерські проекти, які займаються викриванням фейків про захворювання, лікування, вакцинацію як в Україні, так і закордоном. Всесвітньо відомий ресурс Вікіпедія в 2019 також залучив волонтерів до створення та контролю коректного контенту щодо проблем екології, глобального потепління, зеленої енергетики та протидії клімат-кризі. Така співпраця надає можливість вилучити до 97 % фейків з цього ресурсу. Тобто ми можемо говорити про створення нового дискурсивного напрямку – інформаційного волонтерства, що спрямоване на реалізацію прав, свобод та інтересів членів суспільства у сфері інформаційної безпеки.

Висновки. Проведений аналіз концептів *ВОЛОНТЕР* і *ВОЛОНТЕРСТВО* довів їх дискурсоутворювальний характер для різних лінгвокультур. З розвитком суспільства ці концепти набували нових значень – від "допомоги в певній ситуації" до "створення потужних волонтерських організацій". Із набуттям нових значеннєвих компонентів концептам *ВОЛОНТЕР* і *ВОЛОНТЕРСТВО* відбувалося розширення їхньої прагматики (мобілізація ресурсів суспільства та формування соціальної відповідальності кожного з його членів, можливість активним громадянам самостійно приймати рішення в ситуації вибору, ефективна співпраця, мобільність, відповідальність за країну), що надає можливість відійти від застарілих патернів поведінки та набути нові, сучасні та такі, що відповідають потребам суспільства, проте в деяки лінгвокультурах, наприклад в російській, концепт *ВОЛОНТЕР* поєднує в собі обидва значеннєвих компоненти: мілітарне і квазімілітарне.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азгагі М. Громадські організації повинні співпрацювати з громадами. *Громадські Організації*. 2009. №4. С.27-28.
2. Брокгауз Ф., Ефрон И. Энциклопедический Словарь. СПб.: Типо-Литография, 1891.

3. Военно-юридический энциклопедический словарь / под общ. ред. Н. М. Балашов, А. В. Кудашкина, К. В. Фатеева. Москва: За права военнослужащих, 2008.

4. Голоскевич Г.К., Правописний словник. Харків: ДБУ, 1929. 628 с.

5. Горелов Д.М., Корнієвський О.А. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доповідь. Київ: НІСД, 2015.

6. Дзира Я.І. Словник застарілих та маловживаних слів. Літопис Самовидця. Пояснення слів. Українська література. XVIII ст. Київ. 1971. 208 с.

7. Добровolec. *Национальный корпус русского языка*. [Електр. ресурс]. URL: <https://processing.ruscorpora.ru/>

8. Дубровський В.Г. Словник московсько-український. Київ: Рідна мова, 1918. 542 с.

9. Ємельянов Д.Ю. Особливості реалізації категорії емотивності та інформативності в англomовному волонтерському дискурсі (перекладацький аспект). Суми: СумДУ, 2020.

10. Кареев Н.И. История Западной Европы в Новое время. Кольсультство, империя и реставрация. [в 8 т.] / Ред. Кареев Н.И. СПб., 1901. Том 4.

11. Курушина М. А. Семантико-стилістичні особливості лексем "волонтер" і "добровolecь" у сучасній українській публіцистиці. *Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи*. Харків. 2015. С. 99-104.

12. Мазій І.В. Історичні аспекти становлення волонтерської діяльності у соціальній та безпековій сфері в світі та Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 10. [Електр. ресурс]. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1174>

13. Плехов А.М., Шапкин С.Г. Словарь военных терминов. Москва: Воениздат, 1988.

14. Словник української мови / Білодід І.К. (ред.) та ін. [В 11 т.]. Київ: Наукова думка, 1970-1980. Т.1.

15. Фешовець О. Ірландська республіканська армія. Стратегія і тактика. Львів: Астролябія, 2018. 159 с.

16. Филипова Т.А. Лингвoseмиотика англоязычного волонтерского дискурса: диссертация ... кандидата филолог. наук: 10.02.04. Волгоград, 2014.

17. Bardon J. A History of Ulster. Belfast: The Blackstaff Press, 2005.

18. Bundesfreiwilligendienstgesetz. BFDG [Електр. ресурс]. URL: <https://www.bundesfreiwilligendienst.de/gesetz/>
19. Freiwillige. Korpusbelege. Historische Korpora. [Електр. ресурс]. URL: <https://www.dwds.de/r/?corpus=dtaxl&q=Freiwillige>
20. General Assembly Resolution 52/17. January, 2002. P. 3. [Електр. ресурс]. URL: <https://www.unv.org/sites/default/files/ARES52-17.pdf>
21. International Volunteer Day for Economic and Social Development: resolution/ adopted by the General Assembly. [Електр. ресурс]. URL: <https://www.un.org/en/observances/volunteer-day/background>
22. Johnson S. A dictionary of the English language. 1818. [Електр. ресурс]. URL: <https://archive.org/details/dictionaryofeng102johnuoft/page/n1009/mode/2up?view=theater>
23. Maher N. Nature's New Deal: The Civilian Conservation Corps and the Roots of the American Environmental Movement. New York: Oxford University Press, 2008.
24. {A} minute man. Encyclopedia Britannica. Cambridge University Press, 1911. [Електр. Ресурс]. URL: <https://www.britannica.com/topic/minuteman>
25. Paley B. The Origins of the Word "Volunteer". 2020. [Електр. ресурс]. URL: <https://patimes.org/the-origins-of-the-word-volunteer/>
26. Skeat W. An etymological dictionary of the English language. Oxford Clarendon Press, 1888. [Електр. ресурс]. URL: <https://archive.org/details/details/etymologicaldict00skeauoft>
27. Tendrich, L. Women in the American Civil War, 2 vols. Santa Barbara, CA: ABC CLIO, 2008.
28. The fundamental principles of the international Red Cross and Red Crescent movement. [Електр. ресурс] URL: <http://ifrc-media.org/interactive/wp-content/uploads/2015/12/FP-brochure-2015.pdf>
29. World War I and the American Red Cross [Електр. ресурс]. URL: <https://www.redcross.org/content/dam/redcross/National/history-wwi.pdf>

REFERENCES

1. Azgagi, M. (2009). *NGOs have to cooperate with citizens*. [Gromads'ki organizacii' povynni spracjuvaty z gromadamy]. *Gromads'ki Organizacii'* = *NGO*. №4. P.27-28. [in Ukrainian].
2. Brokgauz, F. & Efron, I. (1891). *Encyclopedic Dictionary [Jenciklopedicheskij Slovar']*. SPb: Tipo-Litografija [in Russian].

3. *Military and Law encyclopedia* / Balashov A., Kudashkina K. (2008). [Voенно-jurydycheskyj encyklopedycheskyj slovar']. Moskva: Za prava voennoslužhashhij [in Russian].

4. Goloskevych, G. (1929). *Spelling dictionary* [Pravopysnyj slovnyk]. Harkiv: DVU, 628 p. [in Ukrainian].

5. Gorjelov, D.M. & Kornijevs'kyj, O.A. (2015). *Volunteer movement: world experience and Ukrainian NGO practices* [Volonters'kyj ruh: svitovyj dosvid ta ukrai'ns'ki gromadjans'ki praktyky: analit. dopovid']. Kyiv: NISD [in Ukrainian].

6. Dzyra, Ja.I. (1971). *The Dictionary of archaisms and out of use words*. [Slovnyk zastarilyh ta malovzhyvanyh sliv. Litopys Samovydcja. Pojasnennja sliv]. Kyiv, 208 p. [in Ukrainian].

7. *Volunteer* [Dobrovolec]. *National corpus of the Russian language*. URL: <https://processing.ruscorpora.ru> [in Russian].

8. Dubrov's'kyj, V.G. (1918). *Russian-Ukrainian dictionary* [Slovnyk moskovs'ko-ukrai'ns'kyj]. Kyiv: Ridna mova, 542 p. [in Ukrainian].

9. Emel'janov, D.Ju. (2020). *Peculiarities of implementation of the category of emotionality and informativeness in the English-language volunteer discourse (translational aspect)* [Osoblyvosti realizacij' kategorij' emotyvnosti ta informatyvnosti v angломovnomu volonters'komu dyskursi (perekladac'kyj aspekt)]. Sumy: SumDU [in Ukrainian].

10. Kareev, N.Y. (1901). *The history of the western Europe in the new time* [Ystoryja Zapadnoj Evropy v Novoe vremja. Kol'sul'stvo, ymperyja y restavracyja]. SPb, T. 4 [in Russian].

11. Kurushyna, M.A. (2015). *Semantic and stylistic features of the tokens "volunteer" and "volunteer" in modern Ukrainian journalism* [Semantyko-stylistychni osoblyvosti leksem "volonter" i "dobrovolec" u suchasnij ukrai'ns'kyj publicystyци]. *Volonters'kyj ruh: istorja, suchasnist', perspektyvy*. Harkiv, 99-104 [in Ukrainian].

12. Mazij, I.V. (2015). *The historical aspects of volunteering in social and safety fields in the world and in Ukraine* [Istorychni aspekty stanovlennja volonters'koi' dijal'nosti u social'nij ta bezpekovij sferi v sviti ta Ukrai'ni]. *Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok*, 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1174> [in Ukrainian].

13. Plehov, A.M. & Shapkyn, S.G. (1988). *The dictionary of military terms* [Slovar' voennyh termynov]. Moskva: Voenizdat [in Russian].

14. *The dictionary of Ukrainian language* (1970-1980). [Slovnyk ukrai'ns'koi' movy]: v 11. T.1]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
15. Feshovets, O. (2018). *The Irish republic Army. Strategy and tactics* [Irlands'ka respublikans'ka armija. Strategija i taktyka]. L'viv: Astroljabija, 159 [in Ukrainian].
16. Fylypova, T.A. (2014). *Linguasemiotics of English volunteer movement discourse* [Lyngvosemyotyka anglojazychnogo volonterskogo dyskursu]: dyssercyacija ... kandydata fylolog. nauk: 10.02.04. Volgograd [in Russian].
17. Bardon, J.A. (2005). *History of Ulster*. Belfast: The Blackstaff Press [in English].
18. Bundesfreiwilligendienstgesetz. BFDG. URL: <https://www.bundesfreiwilligendienst.de/gesetz/> (last access: 29.09.2022) [in German].
19. Freiwillige. Korpusbelege. Historische Korpora. URL: <https://www.dwds.de/r/?corpus=dtaxl&q=Freiwillige> (last access: 28.09.2022) [in German].
20. General Assembly Resolution 52/17. (January, 2002). URL: <https://www.unv.org/sites/default/files/ARES52-17.pdf> (last access: 18.09.2022) [in English].
21. International Volunteer Day for Economic and Social Development: resolution/ adopted by the General Assembly. URL: <https://www.un.org/en/observances/volunteer-day/background> (last access: 28.09.2022) [in English].
22. Johnson, S. *A dictionary of the English language*. (1818). URL: <https://archive.org/details/dictionaryofengl02johnnuoft/page/n1009/mode/2up?view=theater> (last access: 08.09.2022) [in English].
23. Maher, N. (2008). *Nature's New Deal: The Civilian Conservation Corps and the Roots of the American Environmental Movement*. New York: Oxford University Press [in English].
24. {A} minute man. *Encyclopedia Britannica*. Cambridge University Press. (1911). URL: <https://www.britannica.com/topic/minuteman> (last access: 28.09.2022) [in English].
25. Paley, B. (2020). *The Origins of the Word "Volunteer"*. 2020. URL: <https://patimes.org/the-origins-of-the-word-volunteer/> (last access: 20.09.2022) [in English].
26. Skeat, W. (1888). *An etymological dictionary of the English language*. Oxford Clarendon Press. URL: <https://archive.org/details/etymologicaldict00skeauoft> (last access: 08.09.2022) [in English].

Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика
.....

27. Tendrich, L. (2008). Women in the American Civil War, 2 vols. Santa Barbara, CA: ABC CLIO [in English].

28. The fundamental principles of the international Red Cross and Red Crescent movement. URL: <http://ifrc-media.org/interactive/wp-content/uploads/2015/12/FP-brochure-2015.pdf> (last access: 08.09.2022) [in English].

29. World War I and the American Red Cross. URL: <https://www.redcross.org/content/dam/redcross/National/history-wwi.pdf> (last access: 28.09.2022) [in English].

Дата надходження до редакції – 12.08.2022

Дата затвердження редакцією – 01.10.2022

Ця публікація ліцензована на умовах Creative Commons Attribution 4.0 International License.